

seminen hypoteettiseksi estää tällaisen implikaation. Hypoteettisilla kysymyksillä toisaalta estetään implikaatiot prognoosista ja toisaalta voidaan implikoida kipeätkin tulevaisuuden näkymät mahdollisiksi.

LOPUKSI

Peräkylän tutkimus nojaa keskustelunanalyysin periaatteiden mukaisesti vahvasti empiirisen aineiston analyysiin. Tässä on esimerkkien laajuuden vuoksi esitelty ainoastaan aineistoanalyysistä nousseet tutkimustulokset. AIDS-neuvonnan aineisto-esimerkkejä löytyy myös suomeksi glossattuna Keskustelunanalyysin perusteet -kirjasta (Peräkylä 1997).

»AIDS counselling» on tutkimus epä-

muodollisesta institutionaalisesta keskustelusta. Se osoittaa, mitkä vuorovaikutuskeinot palvelevat AIDS-neuvonnan institutionaalisia tehtäviä ja Milanon koulukunnan perhesysteemiteorian ideoita ja mitä piileviä vuorovaikutuksellisia mahdollisuuksia perhesysteemiteorian tekniikoilla on. ■

MIA HALONEN

Sähköposti: *Mia@Stakes.Fi*

LÄHDE

PERÄKYLÄ, ANSSI 1997: Institutionaalinen keskustelu. – Liisa Tainio (toim.), Keskustelunanalyysin perusteet s. 177–203. Vastapaino, Tampere.

SUOMI TOISENA KIELENÄ -TUTKIMUSTA OULUSSA

Suomenoppijan kieli tutkimuskohteena. Toimittaneet Helena Sulkala & Minna Zaman-Zadeh. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 5. Oulu 1996. 232 s. ISBN 951-42-4508-3.

HELENA SULKALA ja MINNA ZAMAN-ZADEH ovat toimittaneet artikkelikokoelman, jossa tarkastellaan suomea toisena ja vieraana kielenä. Kokoelman kymmenen artikkelia on sijoitettu kolmen alaosikon alle: Suomi toisena ja vieraana kielenä virolaisilla, Kohti sujuvaa suomea ja Oppimateriaali tutkimuskohteena. Ensimmäisen ja viimeisen osan artikkelit ovat temaattisesti yhtenäisiä. Suurin osa artikkeleista perustuu joko tekeillä oleviin tai valmiisiin pro gradu -tutkielmiin. Osa niistä on tutkimusten tekijöiden itsensä muokkamia, osan on kirjoittanut työn pohjalta joku muu.

Suomi toisena ja vieraana kielenä virolaisilla -osan artikkelit liittyvät Oulun yli-

opiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksessa käynnissä olevaan suomalais-virolaiseen tutkimushankkeeseen. LEENA NISSILÄN avausartikkeli tarkastelee tiiviin katsauksenomaisesti Virossa annettavan suomen kielen opetuksen ja tutkimuksen kehitystä ja niiden nykytilaa. Artikkelissa on myös lyhyesti esitelty virolaisille tarkoitettuja suomen kielen oppikirjoja ja kieliopeja, virolaisten laatimia virolais-suomalais-virolaisia yleisanakirjoja ja erityisalojen sanastoja.

Ensimmäisen osan kolme muuta artikkelia käsittelevät virolaisten suomenoppimista. OUTI-MARIA KULTALAHTI tarkastelee viiden aikuisen virolaisen Suomessa asuvan suomenoppijan kielenoppimisvai-

keuksia. Tarkastelun pohjaksi Kultalahti on valinnut Fred Eckmanin 1970-luvulla kehittelemän tunnusmerkkisyyshypoteesin, ns. MDH-hypoteesin (*markedness differential hypothesis*)¹, jonka mukaan kielenoppimisvaikeudet voidaan ennustaa vertaamalla systemaattisesti lähde- ja kohdekielen kielioppeja ensiksikin toisiinsa ja toiseksi vertaamalla niiden tunnusmerkkisyys-suhteita universaaliin kielioppiin. Tutkimuksessa informanteille osoittautuvat vaikeimmiksi ne suomen kielen piirteet, jotka ovat viroon verrattuna tunnusmerkkipiirteitä. Tällaisia ovat jälkitavujen pitkät vokaalit (esim. *jälken* pro *jälkeen*), jälkitavujen astevaihtelu (esim. *ajattellut* pro *ajatellut*), partitiivimuotoinen predikatiivi (esim. *niin no lukeminen, se on minusta niin luonnollinen* – pro *luonnollista*) ja kAAAnliitepartikkelin käyttö (esim. *kumpihan se oliki* pro *olikaan*). Puutteena tutkimuksessa — tai sen raportoinnissa — on se, että tekijä ei mainitse, mistä kaikista kielenpiirteistä mainitut ovat seuloutuneet vaikeimmiksi. Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty muutamia keskeisiä suomen ja viron eroja (esim. vokaalisointu sekä *d:n* ja *ŋŋ:n* ääntäminen). Nämä piirteet sivuutetaan maininnalla, että »vaikeudet niiden tuottamisessa johtuvat puhtaasti äänteellisistä seikoista». Samalla perusteella tarkastelusta olisi voinut jättää pois myös jälkitavujen pitkät vokaalit ja astevaihtelun. Sekaannusta aiheuttaa myös se, että kirjoittaja on määritellyt tunnusmerkkisyuden kunkin piirteen osalta eri kriteerein, minkä hän tosin mainitsee artikkelin lopussa.

SAARA HINTSALAN tarkastelun kohteena on se, miten kuusivuotiaana Suomeen adoptoitu virolaistytty, Teija (pseudonyymi), omaksuu eräitä suomen kielen verbisuffikseja. Erityisen mielenkiinnon kohteena ovat ne sekamuodot, joita Teija on tuotta-

nut niiden kahden vuoden aikana, jolloin hänen kielensä on vaihtunut virosta suomeksi. Ensimmäisellä nauhoituskerralla Teija tuottaa useita viron mukaisia (esim. imperat. *näitta* 'näytä') ja suomen mukaisia muotoja (esim. *kato* 'katso'), mutta myös sekamuotoja (esim. *kävisin* 'kävin' < vir. *käisin* + suom. *kävin*). Sekä viron mukaisien verbien että sekamuotojen määrä vähenee Teijan kielessä kuitenkin melko nopeasti. Haastattelija on nauhoituksissa puhunut Teijan kanssa sekä suomea että viroa, mikä on tietysti sekoittanut Teijaa ja määrännyt keskustelukieltä ja sen vuoksi vaikuttanut Teijan tuotoksiin. Puutteena tutkimuksessa voidaan pitää myös sitä, että viron- ja suomenkielistä kontekstia ei taulukoissa mitenkään eroteta. Kaikkiaan lukijalle jää kovin epäselväksi, mitkä kaikki piirteet on katsottu sekamuodoiksi, sillä kirjoittaja on laskenut niihin sekä fonologisia, morfologisia että syntaktisia poikkeamia. Esimerkiksi lauseessa *sitte lintu alka laula pojale* ensimmäinen infinitiivi *laula* on laskettu sekamuotoihin, samoin lauseen *ja sitte tyttö istu a ja kattedee* taivuttamaton *istu a*-verbi.

Myös SIRJE HASSINEN tarkastelee kaksikielisen lapsen kielenkehityksen sekamuotoja. Hänen tutkimuksensa kohteena on yhtä aikaa kahta kieltä oppivan suomalaisvirolaisen Marko-pojan kieli. Markon äiti puhuu äidinkielenään suomea ja isä viroa. Marko on tutkimusta tehtäessä 1.10–2.6 vuoden ikäinen. Hassisen mukaan Marko käyttää ikävaiheessa 2.1–2.6 erityisen paljon sekamuotoja, minkä jälkeen jää jäljelle vain muutamia »riskiryhmään» kuuluvia — ts. kielten samankaltaisuudesta johtuvia — muotoja. Marko alkaa tiedostaa itsensä kaksikieliseksi puhujaksi 2.2 vuoden iässä, jolloin hän alkaa käyttää koodinvaihtoa keskustelustrategiana. Hassinen jakaa Mar-

¹ Täsmällisempi suomennos olisi ollut MD-hypoteesi.

kon tuottamat sekamuodot kontekstuaaliin sekamuotoihin ja lausuman sisäisiin sekamuotoihin. Nämä ryhmät on jaettu edelleen useaan alaryhmään. Valitettavasti vain Hassisen käyttämä systeemi ei avaudu lukijalle. Ryhmien nimitykset ovat epäselviä (esim. kontekstuaalisten sekamuotojen toinen alaryhmä on nimeltään »sekamuotolausuma sisältää ainakin yhden lausumansisäisen sekamuodon»). Lisäksi lapsen sama tuotos (esim. *iso auto, vaata*) saattaa kuulua kumpaankin pääryhmään. Systeemin selvittely olisi kaivannut runsaasti lisää tilaa ja etenkin valaisevia esimerkkejä.

Kohti sujuvaa suomea -osan avausartikkelissa SARI TAPOLA esittelee niitä syntaksiin liittyviä vaikeuksia, joita hänen englanninkielinen informanttinsa kohtaa kääntäessään suomea englanniksi. Informantti opiskeli tutkimushetkellä ensimmäistä vuotta suomen kieltä pääaineenaan Lontoon yliopistossa. Tutkimusaineistosta puolet on nauhoitettu oppitunneilla ja puolet informantin tehdessä kotitehtäviään ja ajatellessa samalla ääneen. Tapola on kerännyt nauhoituksista ne lauseet, joiden kääntämisessä informantti on epäonnistunut. Tapolan mukaan morfologiset ja sanastolliset ongelmat johtuvat etenkin sekaantumista, joita sattuu, kun informantti sekoittaa keskenään toisiaan muistuttavia kielenaineksia, esimerkiksi sanoja tai päätteitä. Syntaksissa puolestaan aiheuttaa vaikeuksia eräiden rakenteiden (esim. *nessiivirakenteen on oltava*) tunnistaminen ja niitä vastaavien käännösten löytäminen. Jälkimmäisen ongelman tarkastelu näyttää tekstiesimerkkien perusteella yhdeltä tutkimuksen kompastuskiveltä. Eräässä esimerkissä opiskelija yrittää kääntää romaanin juonta kuvaavan lauseen *jotka tahtovat näyttää hänet* preesensillä *want*. Tämän hän korjaa nauhahten imperfektiksi *wanted to*, koska preesenslause englannin kielessä tässä kon-

tekstissä kuulostaisi kummalliselta. Tähän opettaja heti toteaaakin, että englannissa tässä kontekstissa käytettäisiin imperfektiä. Kirjoittaja on kuitenkin tulkinut opiskelijalla olevan vaikeuksia suomen preesensin kääntämisessä, vaikka mielestäni esimerkiksi osoittaa selvästi opiskelijan ymmärtävän suomen ja englannin kielenkäytön eron. Seuraava esimerkki kuvaa hyvin, miten tarkkana epäonnistuneiden käännösten tulokinnassa kannattaa olla: Opiskelija kääntää lauseen *hän osti kaupasta* lauseella *he – – bought from the shop*, jonka opettaja korjaa muotoon *bought in the shop*. Syntyperäinen englantilainen ei yksinkertaisesti tee tällaista virhettä; kyseessä on metakielinen sanasta sanaan -käännös, jonka avulla opiskelija ilmiselvästi jäsentää itselleen tai toistaa alkuvaiheessa oppimaansa suomen kielen paikallissijasysteemiä. Tutkimuksen ongelmaksi jää se, mitä pidetään käännösvirheenä: pidetäänkö virheenä epäidiomaattista englantiakin, jota oppija ei tuota »oikeana» äidinkielenään vaan sanasanaisena käännöksenä. Hieman siis jää arveluttamaan artikkelin kirjoittajan alussa esittämä luku, jonka mukaan informantilla on ollut vaikeuksia 245 lauseen kääntämisessä. Olisin myös halunnut nähdä kolikon toisen puolen eli sen, miten usein informantti onnistuu käännöksissään ja mitkä rakenteet ovat helppoja kääntää.

PÄIVI KARJALAINEN esittelee MERVII PASON pro gradu -tutkielman pohjalta taivutus-suffiksien ilmaantumista kahden Suomeen adoptoidun lapsen suomen kieleen. Etiopialainen Ababa on adoptoitu Suomeen 2.1 vuoden ja thaimaalainen Duang 2.9 vuoden iässä. Tutkimuksen mukaan Ababa ja Duang ovat omaksuneet suomen kielen taivutussuffiksit kutakuinkin samoin kuin verrokkitutkimusten suomalaislapset. Ababan ja Duangin kielestä myös puuttuvat samat taivutussuffiksit kuin verrokkilasten kielestä, ja taivutusvirheetkin ovat saman-

laisia kuin verrokeilla. Pason tutkimuksessa on kuitenkin muutamia ongelmakohtia: Miten verbisuffiksin omaksuminen tai oppiminen on mitattu? Antaako suffiksiesitymien laskeminen todella oikean kuvan siitä, miten ja milloin jokin taiputuspäätteen opitaan? Useinhan lapset oppivat sanat leksi-kaalistumina (esim. imperatiivi *kato*), mikä ei vielä merkitse sitä, että he osaisivat produktiivisesti tuottaa imperatiivin. Tutkimuksessa suffikseja tarkaillaan ikään kuin itsenäisinä yksiköinä, joilla ei ole kosketusta siihen sanaan tai käyttöympäristöön, johon ne liittyvät.

PÄIVI VIRKKUNEN käsittelee artikkelissaan VIRVE JALONEN pro gradu -tutkielman pohjalta sitä, miten suomalaiset kuurot 18–24-vuotiaat hallitsevat suomen kielen eli heille toisen kielen sanastoa. Jalonen on tutkielmassaan tarkastellut tekstin ymmärtämistä sekä sanojen käyttöä kirjoitelmissa. Tekstin ymmärtämistä on tutkittu kahden eriaiheisen pääkirjoitustekstin avulla ja kirjoittamista kahden eriaiheisen kirjoitustehävän perusteella. Jalosen tutkimuksen mukaan suurtaajuiset sanat ymmärretään paremmin kuin pientaajuiset. Kirjoitetuissa tuotoksissa painottuvat niin ikään suurtaajuiset sanat ja etenkin verbit. Kirjoitelmien sanaston rikkautta koskevaaksi TTR-arvoksi (engl. *type/token ratio* eli sanojen ja saneiden suhde) Jalonen saa 27,6, joka on hänen mielestään melko pieni. Tähän olisi kaivannut vertailukohtia, jotta lukijakin olisi voinut arvioida tulosta. Sanaluokkajakauma on Jalosen mukaan kirjoitelmissa verbipainotteinen, ja lisäksi niissä toistuvat samat verbit. Tämänkään asian käsittelyssä ei ole esitetty minkäänlaista vertailukohtaa. Kuitenkin artikkelissa tehdään niinkin pitkälle meneviä päätelmiä, että — Marjatta Saarnivaaraa lainaten — verbien suuren osuuden selitetään johtuvan kielen kehittymättömyydestä. Kirjoitelmien sanojen frekvenssiä arvioidessaan Jalonen on

käyttänyt vertailukohtana Suomen kielen taajuussanastoa, joka ei tekstityyppien erojen vuoksi oikein sovellu tämällytyypiseen vertailuun, ei ainakaan ilman kommentointia. Kaikkia näitä sanastomittareita käytettäessä olisi ollut tärkeää painottaa enemmän aiheen vaikutusta kirjoitelmien kieleen. Tutkimuksen tulos on kaikkiaan se, että ne informanteista, jotka ovat oppineet viittomakieltä jo lapsena, käyttävät harvinaisia sanoja enemmän ja ymmärtävät niitä paremmin kuin ne, jotka ovat oppineet sitä myöhemmin. Tämä tulos tukee aieman tutkimuksen perusteella saatua kuvaa, että varhaislapsuudessa opittu viittomakieli auttaa kuuroa myös suomen kielen oppimisessa.

Kohti sujuvaa suomea -osan viimeisessä, kokoelman parhaimpiin kuuluvassa artikkelissa MINNA ZAMAN-ZADEH tarkastelee ymmärtämisen ongelmia ja niiden käsitteilyä kahden aikuisen suomenoppijan välisissä keskusteluissa. Tutkittavia, keskenään eri äidinkieltä puhuvia keskustelupareja on kuusi; kaikkien suomen kielen taito on vielä melko vähäinen. Tarkastelu on rajoitettu koskemaan juuri niitä keskustelujaksoja, joissa jompikumpi keskustelijoista eksplisiittisesti ilmaisee, ettei hän ymmärrä keskustelukumppaniaan. Zaman-Zadeh on saanut tutkimukseensa paljon vaikutteita keskusteluanalyysistä, jonka termein hän analysoi, miten keskustelussa ilmaistaan ongelman olemassaolo ja miten ongelmat yritetään selvittää. Tutkijan mukaan stereotyyppinen käsitys kulttuurienvälisen kommunikaation problemaattisesta perusluonteesta on aineiston tarkastelun perusteella kestävä. Hänen mukaansa keskustelijat voivat jo vähäisenkin kielitaidon turvin ratkoa keskustelussa ilmeneviä ymmärtämisen ongelmia ja heillä on useita keinoja turvata vuorovaikutuksen jatkuminen. Esimerkit osoittavat silti, että kielenomaksumisen alkuvaiheessa keskustelut saattavat olla

hyvinkin ongelmallisia.

Artikkelikokoelman viimeinen osuus, Oppimateriaali tutkimuskohteena, koostuu kahdesta artikkelista, KAISA KARPPISEN suomen kielen oppikirjojen dialogia ja MERJA KARJALAISEN ja MINNA ZAMAN-ZADEHIN tietokoneavusteista suomenopetushanketta koskevasta artikkelista. Karppisen artikkeli perustuu ANNI AUTERE-KESTIN pro gradu -tutkielmaan, jossa on tarkasteltu eräiden suomen kielen oppikirjojen dialogien 200 yleisintä sanaa. Tarkastelun pääkohteena on 200 yleisimmän sanan sanaluokkajakauma, joiden vertailukohdaksi on otettu Suomen kielen taajuussanasto ja siihen perustuva *A Student's Glossary of Finnish* -teos. Koska viimeksi mainitut teokset tarkastelevat kirjoitettua suomea, ne eivät tunnu dialogipohjaisen — kirjoitetunkaan — aineiston relevanteilta vertailukohdilta. Tämä näkyikin monin paikoin tuloksissa, sekä sanaluokkajakaumien että yksittäisten sanojen eroissa. Artikkelin loppupuolella huomautetaan varsin osuvasti, että kirjoitettu dialogiaineisto on oma modifioitu tekstityyppinsä, joka ei ole sen enempää puhe- kuin kirjakieltäkään. Aineiston poikkeaminen kirjakiielestä tulee artikkelissa pitkin matkaa esille.

Päätösartikkelissa Merja Karjalainen ja Minna Zaman-Zadeh esittelevät Oulussa kolmen oppilaitoksen yhteistyönä vireillä olevaa tietokoneavusteista suomen kielen harjoituskirja -hanketta. Tavoitteena on luoda interaktiivinen harjoituspaketti, jonka avulla opiskelija voi itseksensä tehdä suomen kielen harjoituksia.

*

Artikkelikokoelman useiden artikkelien lukemista ja arviointia vaikeuttaa niiden sekava ja epätäsmällinen esitystapa, jonka vuoksi lukija joutuu koko ajan ponnistelemaan ymmärtääkseen lukemansa ja jopa

osittain arvailemaan, mitä kirjoittajat milloinkin tahtovat sanoa. Artikkeleissa on myös selviä virheitä, jotka osaltaan hämmentävät lukijaa. Tällaisten seikkojen vuoksi myös artikkelien tieteellinen arvo joutuu kyseenalaiseksi. Toimittajat olisivat myös voineet valikoida tarkemmin julkaistavat artikkelit, joita kokoelmassa on yhteensä kymmenen. Olen kutakin artikkelia esitellessäni kertonut tutkimustulosten lisäksi myös artikkelien suurimmat heikkoudet. Niiden lisäksi kokoelmassa on runsaasti sellaisia korjausta kaipaavia seikkoja, joihin ei tässä ole mahdollisuutta tarkemmin syventyä: esimerkiksi epäselviä taulukkoja ja kuvioita, väärin laskettuja prosenttilukuja sekä terminologisia ongelmia. Myös sanonnan selkeydessä olisi ollut monin paikoin parantamisen varaa.

Suomi toisena ja vieraana kielenä -alalta on viime vuosina ilmestynyt useita artikkelikokoelmia. Yhteistä niille on se, että ne käsittelevät monenlaisia aiheita. Toinen luonteenomainen piirre on niiden sisällön ja kirjoittajien kirjava taso. Samassakin kokoelmassa saattavat jotkin artikkelit perustua vankkaan tutkimukseen, jotkin taas kirjoittajan esimerkiksi opettajantyössä tekemiin havaintoihin tai vain toisten tutkimustulosten tai teorioiden referointiin. Monenlaisen tiedon julkaiseminen on kyllä tarpeellista näin nuorella tutkimusalalla. Olisi kuitenkin ehkä aika miettiä tarkemmin sitä, kenelle mikin kokoelma on tarkoitettu ja mitä ylipäänsä on tarpeen julkaista. Valikoimattomassa julkaisemisessa on nimitäin vaaransa, koska kaikki lukijat eivät yllä tarvittavaan kriittisyyteen. Vastuu artikkelikokoelmien laadusta ei voi kuulua muille kuin toimittajille ja julkaisijoille. ■

MARJA-TERTTU STORHAMMAR
Jyväskylän yliopisto, Suomen kielen laitos,
PL 35, 40351 Jyväskylä
Sähköposti: *storhamm@cc.jyu.fi*